

DEEL III: OFFER

1. Wat is 'offeren'?

In niet-religieuze context

Het woord 'offeren' betekent aanbieden. Je biedt iets van jezelf aan aan iemand anders. Wat je aanbiedt, ben je kwijt. Maar je gaat ervan uit dat het de moeite waard is omdat er iets tegenover staat. Deze neutrale beschrijving laat in het midden of zo'n offer een positieve of negatieve bijklank heeft. Beide zijn mogelijk.

Neem als voorbeeld een man die 1000 euro aanbiedt aan iemand anders. Welke zijn mogelijke contexten waarin dit kan plaatsvinden?

- De man wordt overvallen en vreest voor zijn leven. Hij hoopt met dit geldbedrag de overvallers er toe te bewegen hem te laten leven.
- De man is betrapt op rijden onder invloed en wil de politieagent omkopen opdat hij zijn rijbewijs niet verliest.
- De man wil een vriend helpen die in grote financiële nood is.
- De man schenkt het bedrag voor Broederlijk Delen.
- De man draagt met dit bedrag bij tot een cadeau voor zijn ouders die 50 jaar getrouwd zijn.

Welke zijn in deze voorbeelden de mogelijke motieven voor het 'offer'? Angst, manipulatie, vriendschap, goedheid en dankbaarheid. Bij de eerste twee situeert het offer zich in een negatieve context, bij de laatste drie in een positieve.

In religieuze context

Offeren betekent: iets aanbieden aan God. In vele oren heeft dit concept een negatieve bijklank omdat het geassocieerd wordt met de negatieve motieven die we hierboven hebben genoemd. Omdat de mens bang is voor een verwoestende God draagt hij geregeld af aan God wat hem dierbaar is. Zo hoopt hij gespaard te blijven van tegenspoed. Angst is dan het motief om te offeren. Manipulatief wordt het als de mens offers brengt aan de goden om gemaakte fouten te vergoelijken en erge straffen te voorkomen.

In de geschiedenis van onze Kerk is het concept 'offer' inderdaad in deze context gebruikt. Hedendaagse geloofsbeleving zet zich hier terecht tegen af. De God van Israël is geen God die angst oproept. En Hij is ook geen God die zich laat manipuleren met het oog op de voorspoed van de mens.

Maar is het niet mogelijk het concept 'offeren' te verstaan in de positieve betekenis? Kan het offer aan God geen symbool worden van vriendschap, goedheid en dankbaarheid? En is het mogelijk het eucharistisch offer in deze richting te interpreteren? Het startpunt van deze tekst is dat dat kan. We zullen dus niet een historisch, theologisch, sociologisch en psychologisch profiel opmaken van het offer in de mis. We zullen, vertrekkend van de vaststelling dat offerterminologie prominent aanwezig is in onze Eucharistie, trachten een constructieve, hedendaagse interpretatie te formuleren die de viering van de Eucharistie verdiept en verrijkt.

2. Drie wezenlijke elementen van het offer

Aanbieden

Wat je offert aan God, bied je Hem aan. Het gaat dus over van de profane naar de sacrale wereld. Het Latijnse ‘*sacrificium*’ is een samenstelling: *sacrum facere* - heilig maken. Wat wettelijk gezien eigendom is van de mens wordt nu eigendom van God. Het is een symbolische gave. Daarmee drukt de mens uit dat hij er zich bewust van is dat in principe niets hem toebehoort. Het stuk land dat je koopt, is wettelijk jouw bezit, maar het is een stuk aarde en de aarde is van God. Jouw kinderen zijn de jouwe niet en zelfs je eigen leven is niet jouw bezit. Ze behoren toe aan de God die schepper is van hemel en aarde. In ons offer bieden we dus aan God wat we eigenlijk al van Hem hadden ontvangen. Daarmee bevestigen we dat de Eeuwige de eigenlijke drager is van het bestaan. In de Eucharistie komt dit bijvoorbeeld tot uitdrukking bij de bereiding van de gaven: ‘Gezegend zijt Gij, God, Heer van al wat leeft. Uit uw milde hand hebben wij het brood ontvangen. Aan U dragen wij op de vrucht van de aarde, het werk van onze handen. Maak het tot brood van eeuwig leven.’
‘Gezegend zijt Gij, God, Heer van al wat leeft. Uit uw milde hand hebben wij de beker ontvangen. Aan U dragen wij op de vrucht van de wijngaard, het werk van onze handen. Maak het tot bron van eeuwig leven.’

Verliezen

Wat je offert aan God, ben je kwijt. Dat het aanbieden een symbolische handeling is, mag niet betekenen dat het aangeboden uiteindelijk toch een consumptiegoed wordt. De geofferde gaven worden onttrokken aan menselijk gebruik. In het oude jodendom betekende dit dat offers geslacht en verbrand werden. Offeren betekent: vernietigen.

Verbinden

Het offer heeft een verbindend effect. De mens drukt zijn verbondenheid met God. En tegelijk verbeeldt het offer de verbondenheid met de gemeenschap. Dit laatste wordt gerealiseerd in het offermaal: een deel van de geofferde voedingsmiddelen wordt samen opgegeten. Let op: deze maaltijd vindt niet achteloos plaats, het eten wordt niet geconsumeerd. De maaltijd verbeeldt een heilige waarheid: het offer scheidt gemeenschap.
Lees in dit verband Ex 24,4-8.

3. Jezus' offer

Jezus wordt geofferd

In het Nieuwe Testament wordt Jezus voorgesteld als het slachtoffer dat de hernieuwde verbondenheid symboliseert tussen God en volk. Vooral de zogenaamde Hebreeënbrief gebruikt dit beeld.

Maar nu is Christus gekomen, de hogepriester van de komende goede dingen. Hij is door een verhevener en volmaakter tent, die niet gemaakt is door mensenhand – dat wil zeggen: ze behoort niet tot onze geschapen wereld – eens en voorgoed het heiligdom binnengegaan, en niet met het bloed van bokken en kalveren maar met zijn eigen bloed heeft Hij een eeuwige verlossing verworven. Want als het bloed van bokken en stieren en het bestrooien met de as van een vaars de verontreinigden kan heiligen zodat zij uiterlijk rein worden, hoeveel te meer dan het bloed van Christus. Door de eeuwige Geest heeft Hij zichzelf aan God geofferd als een smetteloos offer, dat ons geweten zuivert van dode werken, om de levende God te dienen.
Hb 9,11-14

Als wij besprenkeld worden met Jezus' bloed delen wij in de verzoenende kracht van zijn offer. Onze schuld tegenover God, onze zondigheid, wordt ermee opgeheven. Wij worden opgenomen in de heiligheid van God. Jezus is het 'Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld'.

Deze thematiek is zeer sterk uitgewerkt in de middeleeuwse theologie. De duidelijke aanwezigheid van deze thematiek in onze Eucharistie is daarvan getuige.

Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader;
Gij, die wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons.

Uit het Gloria

(...) ons paaslam, Christus,
is voor ons geslacht.
Hij, die voor ons geworden is
het Lam dat wegdraagt de zonden der wereld.

Uit de eerste prelatie voor Pasen

Gij hebt uw kinderen
die door de zonde van U waren vervreemd,
opnieuw bij U willen samenbrengen
door het bloed van uw Zoon
Uit de achtste prelatie van de zondagen door het jaar

Dit is mijn bloed
dat voor u en alle mensen wordt vergoten
tot vergeving van de zonden.

Uit het eucharistisch gebed

Jezus geeft zichzelf

Het Nieuwe Testament stelt Jezus niet alleen voor als slachtoffer. Zijn lijden en dood wordt ook op een andere manier geïnterpreteerd: niet als object van het offer maar als subject. Hij is degene die een offer aanbiedt aan God, namelijk zichzelf. Deze thematiek staat centraal in de zondagsdiensten van de veertigdagentijd in het B-jaar. Drie zondagen lang lezen we uit het evangelie van Johannes waar op één of andere manier verwezen wordt naar Jezus' dood. Bij geen enkele van deze verwijzingen wordt de aankondiging van lijden en dood voorgesteld als slecht nieuws. Integendeel, het is evangelie!

Breekt deze tempel af
en in drie dagen zal Ik hem doen herrijzen.'

(...)

Jezus sprak echter over de tempel van zijn lichaam.

Toen Hij dan ook verrezen was uit de doden
herinnerden zijn leerlingen zich dat Hij dit gezegd had,
en zij geloofden in de Schrift
en in het woord dat Jezus gesproken had.

Uit het evangelie van de derde zondag van de veertigdagentijd (B)

De Mensenzoon moet omhoog worden geheven
zoals Mozes eens de slang omhoog hief in de woestijn,
opdat eenieder die gelooft
in Hem eeuwig leven zal hebben.

Uit het evangelie van de vierde zondag van de veertigdagentijd (B)

Het uur is gekomen,
dat de Mensenzoon verheerlijkt wordt.
Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u:
als de graankorrel niet in de aarde valt
blijft hij alleen;
maar als hij sterft
brengt hij veel vrucht voort.

Uit het evangelie van de vierde zondag van de veertigdagentijd (B)

Het offer van verzoening wordt hier een offer van liefde. 'Niemand heeft een grotere liefde dan hij die zijn leven geeft voor wie hij liefheeft.' Jezus' lijden en dood getuigt van zijn liefde voor zijn leerlingen:

Toen kwam het uur
dat Hij door U, Vader, zou worden verheerlijkt.
Hij had de zijnen in de wereld
tot het uiterste toe liefgehad.

Uit eucharistisch gebed IV

Neemt en eet hiervan, gij allen,

want dit is mijn lichaam
dat voor u gegeven wordt.
Uit het eucharistisch gebed

In de uiterste liefdesdaad van Jezus blijkt de grenzeloosheid van Gods liefde. Ze gaat over de grens van de dood heen. Het gebroken brood is hiervan het symbool. Deze symbolische handeling vertaalt zich in het leven Jezus onmiddellijk in de kruisdood. Het gebroken brood en het beeld van de gekruisigde vertellen hetzelfde verhaal: Hij heeft zijn leven gegeven voor ons.

De twee interpretaties van Jezus' offerdood zijn naast elkaar geplaatst in een paasprefatie:

Want ons paaslam, Christus,
is voor ons geslacht.
Door de offergave van zijn eigen lichaam aan het kruis
heeft Hij de oude offers tot voltooiing gebracht.
Hij heeft zichzelf aan U gegeven terwille van ons heil,
priester, altaar en offerlam tegelijk.
Uit de vijfde prelatie van Pasen

4. “Doe dit om mij te gedenken”

Christenen komen samen in de Eucharistie omdat ze geloven dat Jezus zelf hen daartoe heeft opgeroepen. Tijdens het laatste avondmaal heeft Hij zijn lijden en dood geïnterpreteerd: Hij is het offer tot verzoening en Hij is het beeld van Gods liefde. Hij is het bloed van het verbond en het gebroken lichaam. Het brood en de wijn van het joodse rituele offermaal heeft Jezus dus een nieuwe betekenis gegeven. Ze vertegenwoordigen Hem.

Als zijn leerlingen samenkomen om brood te breken en wijn te delen, gedenken zij het offer dat Jezus gebracht heeft en dat Jezus is. En dit gedenken doet een nieuwe realiteit ontstaan: Hij is in hun midden. ‘Ze herkenden Hem bij het breken van het brood’, zegt het Lucasevangelie. In die zin is Jezus inderdaad werkelijk aanwezig in het eucharistisch gebeuren. De herinnering aan iets uit het verleden verandert het heden en opent een nieuwe toekomst. Telkens wij eucharistie vieren, zijn wij leerlingen die Jezus ontmoeten op de weg naar Emmaüs. Hij opent voor ons de schriften en vertelt ons waarom de Messias lijden moest. En als wij Hem herkennen bij het breken van het brood, brengt dit ons nieuwe toekomst: hoop, vreugde en enthousiasme. We bekeren ons en richten ons terug op Jeruzalem.

Het rituele gebeuren van de tafeldienst heeft de functie dit gedenken vorm te geven. We ervaren de betekenis van Jezus' offer omdat we het herinnerend herbeleven.

5. “Uw en mijn offer”

‘Bid, broeders en zusters, dat mijn en uw offer aanvaard mag worden door God, de almachtige Vader’. Deze oproep legt een heel nieuwe klemtoon. Hier wordt duidelijk dat de eucharistie niet enkel het Jezusoffer herinnert. Dat offer is immers al lang aanvaard en

het is niet uw en mijn offer. Blijkbaar houdt de gedachtenis aan het Jezusoffer ook in dat wij, die aan de dienst deelnemen, iets aan God aanbieden. Wat hebben wij in godsnaam te bieden in deze context?

Het offer van lof en dank

De gelovige vaststelling dat Jezus het Lam Gods is en dat Hij onze zonden opheft zodat wij opgenomen worden in de gemeenschap met God, brengt ons tot het offer van lof en dank. Deze interpretatie van het Jezusoffer zet ons immers niet aan tot grote actie. Het wordt ons eerder aangeboden als een onvergelijkbaar geschenk. Het enige dat wij kunnen doen is toekijken hoe deze genade ons te beurt valt: 'Zie het Lam Gods', en daarvoor dankbaar zijn.

Heilige Vader, machtige eeuwige God,
om recht te doen aan uw heerlijkheid,
om heil en genezing te vinden
zullen wij U danken, altijd en overal,
door Jezus Christus, onze Heer,
die eenmaal door de dood is heengegaan,
het ontzagwekkend wonder heeft volbracht;
die ons wegvoert uit het slavenhuis
van dood en zonde, om te zijn:
uw uitverkoren en geheiligd volk; -
koningen en priesters worden wij genoemd.

Uw grote daden, God
verkondigen wij overal:
dat gij ons uit de duisternis geroepen hebt
om nu te leven
in uw onvergankelijk licht.

Daarom, met alle engelen, machten en krachten
met allen die staan voor uw troon,
loven en aanbidden wij U
en zingen U toe met de woorden: (...)
Prefatie I van de zondagen door het jaar

De klassieke naam voor de eucharistie is: offer van lof - *sacrificium laudis*. Wat wij te bieden hebben is onze dankbaarheid. Dit veronderstelt volgende elementen: wij maken tijd vrij om bewust te worden van het geschenk dat we hebben ontvangen; wij zien het geschenk als een openbaring van de schenker - openbaring van onze god; wij kiezen voor een houding voor dankbaarheid en plaatsen ons zo in verbondenheid met God en met elkaar.

Onszelf

We hebben hierboven gesteld dat het Jezusoffer de zelfgave van Jezus veronderstelt. In het geven van leven komt de liefde van God aan het licht. Deze interpretatie van het

Jezusoffer zet meer in gang dan enkel contemplatie. Aan de zelfgave van Jezus is immers de roeping gekoppeld om zelf ook je leven te geven.

Als iemand achter Mij aan wil komen, laat hij dan met zichzelf breken, zijn kruis opnemen en Mij volgen. Want wie zijn leven wil redden, zal het verliezen. Wie zijn leven verliest vanwege Mij en de goede boodschap, zal het redden.
Mc 8, 34-35

Met de liefde die de Vader Mij heeft toegedragen, heb Ik jullie liefgehad. Blijf in die liefde met Mij verbonden. Als je mijn opdracht ter harte neemt, zul je in liefde met Mij verbonden blijven, zoals ook Ik de opdracht van mijn Vader ter harte heb genomen en met Hem in liefde verbonden blijf. Dit alles heb Ik jullie gezegd om jullie deelgenoot te maken van mijn eigen vreugde, en zo jullie vreugde volkomen te maken. Dit is mijn opdracht: dat jullie elkaar liefhebben met de liefde die Ik jullie heb toegedragen. De grootste liefde die iemand zijn vrienden kan betonen, bestaat hierin dat hij zijn leven voor hen geeft. Mijn vrienden zijn jullie, maar dan moeten jullie ook doen wat Ik jullie opdraag. Voor Mij zijn jullie geen dienstknechten meer: een knecht heeft geen begrip van wat zijn meester doet. Vrienden noem Ik jullie, omdat Ik alles wat Ik van de Vader heb vernomen, aan jullie heb meegedeeld. Niet jullie hebben Mij uitgekozen; nee, Ik heb jullie uitgekozen en Ik heb jullie de taak gegeven eropuit te gaan en vrucht te dragen, vruchten die blijvend zijn. Wat je de Vader ook vraagt in mijn naam, Hij zal het je geven. Dit draag Ik jullie op: dat je elkaar liefhebt.
Jo 15,9-17

In de eucharistie herinneren wij ons hoe Gods liefde tot het uiterste verbeeld is door Jezus en ervaren wij hoe wij geroepen zijn deze liefde zo toe te laten in ons leven dat wij op onze beurt onszelf geven. Zoals brood en wijn voor Jezus een symbool waren van zijn levensoffer, zo worden brood en wijn teken van onze bereidheid onszelf helemaal te investeren. De gaven die wij aanbieden zijn met andere woorden symbool van onszelf.